

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย ผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2523-2529 สรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชา
นิติศาสตร์พัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่าง การศึกษา 2523-2529 ทั้งในส่วน
ประกอบของวิทยานิพนธ์จำนวนทั้งสิ้น 98 เล่ม และศึกษาเฉพาะข้อค้นพบ (Finding) ของ
วิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพดี หรือดีมาก และเพื่อศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับตัวนิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์
ทั้ง 98 คน

ประชากรที่ศึกษา

ประชากร คือ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ ตั้งแต่
ปีการศึกษา 2523-2529 จำนวนทั้งสิ้น 98 เล่ม และวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์
พัฒนาการในช่วงเวลาดังกล่าวที่มีคุณภาพดีหรือดีมาก จำนวน 80 เล่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดย
ครอบคลุมรายละเอียดดังนี้คือ

1.1 รายละเอียดเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ ได้แก่ ประเภทของการวิจัย ระดับของ
การวิจัย ประเภทของเรื่อง ระดับที่ผลของการวิจัยต้องการอ้างอิงไปถึง พื้นที่ศึกษา หน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีการสื่อสารที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ศึกษา กลุ่มที่ศึกษา เครื่องมือเก็บรวบรวม
ข้อมูล เทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและคุณภาพของวิทยานิพนธ์

1.2 รายละเอียดเกี่ยวกับข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์ โดยพิจารณา จำแนก
ประเภทตามลักษณะ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ ผู้ส่งสาร สาร ช่องสารหรือสื่อ ผู้รับสาร ผลของ
การสื่อสาร และศึกษากระบวนการสื่อสาร และพิจารณากาลของข้อความรู้

1.3 รายละเอียดเกี่ยวกับตัวนิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ
การได้รับทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์ และระยะเวลาที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

2. ผู้วิจัยนำแบบวิเคราะห์ไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาแก้ไขแล้ว นำไปทดลอง
ใช้ (try out) กับวิทยานิพนธ์สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ จำนวน 5 เล่ม แล้วแก้ไข

เพิ่มเติมอีกครั้ง ก่อนนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน พิจารณาตรวจสอบ และเพิ่มเติมรายละเอียดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น แล้วนำไปทดลองใช้กับวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 เล่ม และได้หาความตรงในการวิเคราะห์ (Validity) และหาความคงที่ (Inter-rater Reliability) ของเครื่องมือที่ใช้แล้วจึงนำแบบวิเคราะห์ไปใช้กับวิทยานิพนธ์ทั้ง 98 เล่ม แล้วนำข้อมูลที่ได้จากแบบวิเคราะห์มาวิเคราะห์เนื้อหา แจกนับความถี่ในแต่ละรายการแล้วนำเสนอค่าเป็นร้อยละในรูปของตารางประกอบการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ลักษณะของวิทยานิพนธ์

1.1 ประเภทของการวิจัย พบว่า วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการส่วนใหญ่ (83.68%) เป็นการวิจัยเชิงบรรยายมากที่สุด และเป็นการวิจัยที่มีลักษณะร่วมของ การวิจัยเชิงบรรยายและการวิจัยเชิงประจักษ์น้อยที่สุด (1.02%) สำหรับการวิจัยเชิงประจักษ์ ไม่มีผู้ทำการวิจัยไว้เลย

1.2 ระดับของการวิจัย พบว่า วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ (76.53%) มีค่าร้อยละของการศึกษาความสัมพันธ์แบบเกี่ยวข้องกับระหว่างตัวแปรหรือศึกษาเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรสูงที่สุด และเป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างตัวแปรน้อยที่สุด (1.02%)

1.3 ประเภทของเรื่องพบว่า วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการมีค่าร้อยละของเรื่องลักษณะการใช้การสื่อสารหรือพฤติกรรมสื่อสารสูงที่สุด (33.67%) ส่วนเรื่องที่มีผู้ทำการศึกษาน้อยที่สุดมี 4 ประเภท ได้แก่ ลักษณะการใช้การสื่อสารหรือพฤติกรรมสื่อสารกับบทบาทของสื่อ (1.02%) ลักษณะการใช้การสื่อสารหรือพฤติกรรมสื่อสารกับประสิทธิผลของสื่อ (1.02%) ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นหรือการยอมรับนวัตกรรมกับประสิทธิผลของสื่อ (1.02%) และปฏิกริยาที่เกิดขึ้นหรือการยอมรับนวัตกรรมกับอิทธิพลของสื่อ (1.02%)

1.4 ระดับที่ผลของการวิจัยต้องการอ้างอิงไปถึง พบว่า วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการมีค่าร้อยละของการใช้ได้กับเฉพาะประชากรที่ศึกษาสูงสุด (54.08%) และใช้ได้กับประชากร 1 กลุ่มในจำนวนประชากรที่ศึกษามากกว่า 1 กลุ่ม น้อยที่สุด (2.04%)

1.5 พื้นที่ศึกษา พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคแล้ว วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ มีค่าร้อยละของพื้นที่ศึกษาในภาคกลางสูงที่สุด (32.65%) และในภาคใต้น้อยที่สุด (3.06%) ทั้งนี้ โดยมีพื้นที่ศึกษาในกรุงเทพมหานครมากที่สุด (23.47%)

1.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พบว่าวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการมีค่าร้อยละของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยเป็นกระทรวงศึกษาธิการ

สูงที่สุด (21.43%) ที่ศึกษาน้อยที่สุดได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม (1.02%) และการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน รวม 4 หน่วยงานน้อยที่สุด (1.02%)

1.7 ทฤษฎีสื่อสารที่ใช้ในการวิจัย พบว่าวิทยานิพนธ์มหาดบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการมีค่าร้อยละของการใช้ทฤษฎีสื่อสารเชิงระบบพฤติกรรมมากที่สุด (36.74%)

1.8 ประชากรที่ศึกษา พบว่าวิทยานิพนธ์มหาดบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการมีค่าร้อยละของการศึกษาประชากรที่เป็นประชาชนทั่วไปมากที่สุด (48.00%) และศึกษาประชากรที่เป็นนิตยสารผู้หญิง (1.00%) และเนื้อหาของข่าวโทรทัศน์ มีค่าร้อยละน้อยที่สุด (1.00%)

1.9 กลุ่มที่ศึกษา พบว่าวิทยานิพนธ์มหาดบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการส่วนใหญ่ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด (84.69%) โดยเมื่อพิจารณาลักษณะการสุ่มใช้การสุ่มแบบทราบค่าความน่าจะเป็นมากที่สุด (42.86%) โดยเป็นการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงมากที่สุด (34.69%) และเป็นการศึกษาจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุด (2.04%)

1.10 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า วิทยานิพนธ์มหาดบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการส่วนใหญ่ใช้แบบสอบถาม (76.53%) มากที่สุด และที่ใช้ทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบทดสอบน้อยที่สุด (1.02%) เช่นเดียวกับที่ไม่ใช้เครื่องมือ (1.02%) ส่วนที่ไม่มีภาชนะมาใช้เลย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล แบบสังเกต แบบสำรวจ แบบวัด และแบบประเมิน

1.11 เทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า วิทยานิพนธ์มหาดบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการที่ใช้สถิติภาคสรุปอ้างอิงมีค่าร้อยละสูงที่สุด (57.23%) รองลงมาเป็นสถิติภาคบรรยาย (40.20%) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาต่ำสุด (2.57%) ตามลำดับ สำหรับสถิติภาคสรุปอ้างอิงที่ใช้กันมากที่สุด ได้แก่ การทดสอบสหสัมพันธ์ (15.11%) แต่เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมแล้วการใช้ความถี่ ร้อยละ อัตราส่วน (ซึ่งอยู่ในสถิติภาคบรรยายมากที่สุด) (31.19%) สำหรับสถิติที่ไม่มีภาชนะมาใช้เลย ได้แก่ การทดสอบค่าเอฟ (ในการทดสอบค่าความแปรปรวน) การวิเคราะห์จำแนกกลุ่มการวิเคราะห์แนวโน้ม และการทดสอบค่าสถิตินอนพาราเมตริกที่เป็นการทดสอบความสัมพันธ์ การทดสอบมัธยฐาน การทดสอบผลรวมของอันดับและวิธีสหสัมพันธ์อันดับ

1.12 คุณภาพของวิทยานิพนธ์ พบว่า วิทยานิพนธ์มหาดบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ ส่วนใหญ่มีคุณภาพดี (65.30%) และมีคุณภาพดีมาก น้อยที่สุด (16.33%)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อค้นพบวิทยานิพนธ์มหาดบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการที่มีคุณภาพดีและดีมาก รวม 80 เล่ม

2.1 ลักษณะเนื้อหาของศึกษาพบว่า วิทยานิพนธ์มหาดบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการที่มีคุณภาพดีและดีมาก ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะเนื้อหาต่าง ๆ ต่อไปนี้มากตามลำดับ คือ ผู้บงการ (32.38%) ข้อสารหรือสื่อ (31.43%) กระบวนการสื่อสาร (16.19%)

และสำนวนที่สุด (5.00%)

2.1.1 การศึกษาเกี่ยวกับผู้ส่งสาร มีรายละเอียดของข้อความรู้
สำนึกดังนี้

- 2.1.1.1 ความน่าไว้วางใจหรือความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร
- 2.1.1.2 คุณสมบัติหรือคุณลักษณะอื่น ๆ ของผู้ส่งสาร
- 2.1.1.3 บทบาทของผู้ส่งสาร

2.1.1.1 ความน่าไว้วางใจของผู้ส่งสาร พบว่าความน่าไว้วางใจในตัวผู้ส่งสารเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลและ/หรือมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับของกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุด นอกจากนี้พบว่า อิทธิพลที่มีต่อความน่าเชื่อถือในตัวผู้ส่งสาร ตามทัศนคติเกษตรกรในเขตรังสิตเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารที่มาจากการมีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเข้าร่วมในการประชุมชี้แจง การแต่งเครื่องแบบ การเป็นผู้มีอายุมาก และการเป็นเพศชายตามลำดับ และความน่าเชื่อถือของผู้สอนที่รับรู้โดยผู้เรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ของการรู้หนังสือของผู้เรียนในโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติในอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร แต่กลับพบว่าปัจจัยความน่าเชื่อถือและความพยายามในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในสายคาของบิดา-มารดาหรือผู้ปกครองเด็กเล็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการจัดตั้งศูนย์ฯ ดังกล่าว

2.1.1.2 คุณสมบัติหรือคุณลักษณะอื่น ๆ ของผู้ส่งสาร พบว่า

คุณสมบัติของผู้ส่งสารที่มีลักษณะ เป็นผู้นำโดยธรรมชาติจะมีการเข้าถึงสื่อมวลชนมากกว่า มีลักษณะสากลหรือลักษณะระหว่างท้องถิ่นมากกว่า มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมากกว่า มีสถานภาพทางสังคมที่แตกต่าง และมีทัศนคติแบบประชาธิปไตยสูงกว่าผู้ตามความคิด

2.1.1.3 บทบาทของผู้ส่งสาร พบว่า ครูในอำเภอโกรกพระ

จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่เคยมีบทบาทในการเผยแพร่ข่าวสาร เรื่องการรักษาความสะอาด ครูที่ใช้สื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อ โทรทัศน์และภาพยนตร์มีบทบาทในการเผยแพร่มากกว่าครูที่ใช้สื่อมวลชนน้อย

2.1.2 การศึกษาเกี่ยวกับสาร สามารถสรุปรายละเอียดของ

ข้อความรู้ได้ 2 ลักษณะดังนี้

- 2.1.2.1 การให้ความรู้หรือการเสนอเนื้อหา
- 2.1.2.2 ความต้องการด้านเนื้อหา
- 2.1.2.1 การให้ความรู้หรือการเสนอเนื้อหา พบว่าหนังสือพิมพ์

สยามรัฐมีการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการทำแท้งมากกว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ โดยไทยรัฐมีแนวโน้มการเสนอเนื้อหาอย่างเป็นกลางขณะที่สยามรัฐมีแนวโน้มเห็นด้วยหรือสนับสนุนการทำแท้ง

นอกจากนี้พบว่าหนังสือพิมพ์รายวัน 8 ชื่อฉบับ (มติชน สยามรัฐ มาตุภูมิ เคลินิวส์ ไทยรัฐ คาวสยาม บ้านเมือง แนวหน้า) เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาสตรีเป็นปริมาณเนื้อที่น้อยมาก เมื่อเทียบกับการเสนอเนื้อหาเรื่องต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์รายวันทั้งฉบับ โดยเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาสตรีตามที่กล่าวถึงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) ได้ครบในคำค้นพัฒนาเด็กและเยาวชนพบว่าหนังสือพิมพ์รายวัน 10 ชื่อฉบับ (มติชน สยามรัฐ แนวหน้า บ้านเมือง ไทยรัฐ เคลิมิเจอร์ มหาชัย เคลินิวส์ ชาวไทย มาตุภูมิ) มีการเสนอ เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนสอดคล้องตามเจตนารมณ์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ครบทุกด้าน แต่หนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 10 ชื่อฉบับดังกล่าวต่างให้ความสำคัญกับเนื้อหาด้านใดด้านหนึ่งมากเป็นพิเศษ ส่วนเนื้อหาของนิตยสารสตรีนั้นพบว่าปริมาณการเสนอความรู้ "ความเข้าใจและรู้จักวิถีชีวิตของเพื่อนมนุษย์" มากที่สุด

2.1.2.2 ความต้องการด้านเนื้อหา มีผู้ศึกษาไว้คิดเป็นค่าร้อยละ

0.95 และพบว่าผู้อ่านนิตยสารสตรี 6 ชื่อ ฉบับที่ได้รับความนิยมและยอดจำหน่ายค่อนข้างสูงในปี พ.ศ. 2528 ต้องการด้านเนื้อหาเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้คือ ด้านการเข้าใจและรู้จักวิถีชีวิตของเพื่อนมนุษย์ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และด้านการรับรู้และเข้าใจวัฒนธรรมและประเพณีสังคม

2.1.3 การศึกษาเกี่ยวกับช่องสารหรือสื่อ สารสาระสำคัญของข้อค้นพบได้ 5 ลักษณะดังนี้

2.1.3.1 สื่อบุคคล

2.1.3.2 สื่อมวลชนเฉพาะวิทยุและวิทยุโทรทัศน์

2.1.3.3 สื่อผสม

2.1.3.4 สื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ

2.1.3.5 สื่อสิ่งพิมพ์

2.1.3.1 สื่อบุคคล มีผู้ศึกษาในเรื่องนี้ไว้คิดเป็นค่าร้อยละ 10.48

โดยพบว่า สื่อบุคคลมีบทบาทหรือมีผลมากที่สุดในการชักจูงใจให้ยอมรับและยืนยันการตัดสินใจ

2.1.3.2 สื่อมวลชนเฉพาะวิทยุและวิทยุโทรทัศน์ ในบรรดา

สื่อมวลชนทั้ง 4 ประเภท สื่อวิทยุเป็นสื่อที่มีอิทธิพลสูงสุดในการก่อให้เกิดการยอมรับ และพบว่า ประชาชนในเขตเมืองพิษณุโลกส่วนใหญ่เลือกฟังรายการวิทยุเพื่อติดตามข่าวสาร ขณะที่ประชาชนในเขตชนบทพิษณุโลกเลือกฟังรายการวิทยุเพื่อความบันเทิง นอกจากนี้ยังพบว่าเจ้าหน้าที่ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงที่ผ่านการอบรมหลักสูตรเจ้าหน้าที่ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงจากโรงเรียน กรมประชาสัมพันธ์เห็นด้วยกับหน้าที่ของสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาประเทศ และยังได้พบว่าเกษตรกรในจังหวัดชลบุรีที่ฟังรายการวิทยุทางสถานีวิทยุ ป.ช.ส.8 มีทัศนคติที่ดีต่อรายการเกษตรที่ทางสถานีออกอากาศ ค่าใช้จ่ายในการให้ข่าวสารทางเกษตรทางสถานีวิทยุดังกล่าว

เป็นเงิน 5.48 บาท/ครัวเรือน/ปี เมื่อเปรียบเทียบกับงบรายจ่ายประจำปี 2524 ของรัฐบาล
 ลงทุนด้านการเกษตร และค่าใช้จ่ายของรัฐบาลด้านการเกษตรของสำนักงานเกษตร จังหวัด
 ชลบุรีแล้ว นับว่าเป็นการลงทุนที่น้อยมาก และพบว่ามีการนำสื่อวิทยุกระจายเสียงไปใช้เพื่อแก้ไข
 ความขัดแย้งเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งผลิตไฟฟ้าพลังน้ำในจังหวัดกาญจนบุรีของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต
 แห่งประเทศไทย โดยใช้ในลักษณะช่วยเสริมการใช้สื่ออื่น ๆ สำหรับสื่อโทรทัศน์ พบว่า
 โทรทัศน์ได้ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร ในลักษณะการให้สภาพภาพแก่บุคคลมากกว่าทำหน้าที่หลักคือ
 การให้ข่าวสารความรู้แก่ประชาชน และพบข้อสรุปว่าสื่อมวลชนเป็นสื่อที่เหมาะสมจะนำไปใช้
 เผยแพร่ข่าวสารในสังคมที่อยู่ในระยะ เปลี่ยนผ่านมากกว่าสื่อประเภทอื่น

2.1.3.3 สื่อผสม พบว่า มีผู้ศึกษาไว้ถึงสี่ครั้งเป็นคำร้อยละ

11.43 และ ได้ข้อสรุปว่าสื่อบุคคล สื่อวิทยุกระจายเสียง บ้ายประกาศและเสียงตามสายมีบทบาท
 สำคัญในการให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การศึกษานอกระบบและเด็กเขต 4 มากตาม
 ลำดับ และพบว่าสื่อบุคคลมีบทบาทในการเผยแพร่ข่าวสารให้บุคคลสมัครเข้าเป็นสมาชิกร้านสหกรณ์
 กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากกว่าสื่อเฉพาะกิจ สมาชิกที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนคิดว่า
 มีความรู้ในหลักวิธีการสหกรณ์ร้านค้ามากกว่าสมาชิกที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนคิดว่า
 แต่พบว่าการปลูกฝังโภชนศึกษาให้สตรีในหมู่ที่ 1 ตำบลศรีประจันต์ อําเภอสรีประจันต์
 จังหวัดสุพรรณบุรี โดยสื่อผสม มีความรู้ ทศนคติและการปฏิบัติไม่แตกต่างไปจากสตรีที่ได้รับ
 การปลูกฝังโภชนศึกษาโดยสื่อประเภทเดียวและการใช้สื่อต่างประเภทกัน คือ สื่อบุคคล สื่อมวลชน
 และสื่อเฉพาะกิจ ทำให้มีความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบบทบาท
 ของสื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อเฉพาะกิจในการจูงใจให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
 จังหวัดนครปฐมพบว่า สื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อเฉพาะกิจมีบทบาทมากต่อการจูงใจตามลำดับ
 นอกจากนี้ยังพบว่า การให้ความรู้โดยใช้สื่อบุคคลและภาพพลิกก่อให้เกิดการเพิ่มความรู้และ
 เปลี่ยนแปลงทัศนคติในเรื่องการปฏิบัติตนระหว่างตั้งครรภ์แก่หญิงมีครรภ์ที่มาใช้บริการ
 ณ โรงพยาบาลศิริราช ในช่วงเดือนเมษายน 2525 โดยส่วนรวมมากกว่าก่อน ได้รับความรู้
 และพบว่าสไลด์ประกอบเสียงและภาพพลิกประกอบคำบรรยายทำให้มารดาหลังคลอดที่มาใช้บริการ
 ที่โรงพยาบาลราชวิถีมีความรู้เพิ่มมากกว่ามารดาที่ไม่ได้รับคำแนะนำโดยใช้สื่อใด ๆ เลย
 แต่พบว่าประสิทธิภาพของสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อเฉพาะกิจ สื่อระหว่างบุคคลในห้องถิ่นและ
 สื่อระหว่างบุคคลภายนอกห้องถิ่นหรือ การใช้สื่อทั้ง 3 ประเภทร่วมกัน ไม่ได้ให้ผลแตกต่างกันใน
 การให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการสินเชื่อเพื่อการเกษตรแผนสามประสานในเขตตำบลหัวดง
 อําเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

2.1.3.4 สื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ พบว่า ผู้ใช้บริการโทรสาร

ระหว่างประเทศส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเผยแพร่การใช้โทรสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ มากกว่า
 หนังสือขึ้นไป โดยได้รับจากเอกสารเผยแพร่มากที่สุด สำหรับโทรศัพท์นั้นพบว่า ครอบครัวที่อยู่ใน
 เมืองใช้โทรศัพท์เพื่อส่งข่าวสารธุรกิจมากที่สุด รองลงมาเป็นการใช้สื่อในการสมาคม และใช้

เป็นสื่อในการติดต่อนัดหมายตามลำดับ โดยใช้ส่งข่าวสารอันนำมาสู่การตัดสินใจน้อยที่สุด นอกจากนี้
 นี้ยังพบว่า เสียงตามสายมีส่วนเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาลแก่
 ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองสิงห์บุรี และพบว่าในปัจจุบันวิถีโอบอ้อมท่าในการบันเทิง โน้มนำใจ
 ชักจูงใจผู้ชม และในการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ สำหรับแนวโน้มนอนาคจะมีบทบาท
 ในการโน้มนำใจเพิ่มขึ้น มีบทบาทในการบันเทิงเพิ่มขึ้นและมีบทบาทในการเสนอข่าวสารข้อมูล
 เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของรัฐและเอกชนไปสู่ประชาชน ปัจจุบันเทคโนโลยีโอบอ้อมท่า
 บางประเภทกระตุ้นให้เกิดความเสื่อมเสียต่อศีลธรรมและอาชญากรรมทางเพศ และแนวโน้มนอนาค
 ในอนาคที่จะเปิดโอกาสให้ใช้ข่าวสารข้อมูลไปในลักษณะที่ไม่สมควรเพิ่มมากขึ้น การใช้สื่อชนิดนี้
 เพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศยังเป็นไปได้น้อยมากเกี่ยวกับแนวโน้มนอนาค สามารถทำได้
 เฉพาะพัฒนาการศึกษา สังคม และวัฒนธรรมเท่านั้นส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจ กฎหมาย การเมือง
 การปกครอง และการสื่อสารยังไม่สามารถระบุได้

2.1.3.5 สื่อสิ่งพิมพ์ พบว่าแหล่งข่าวสารที่เกี่ยวกับโรงไฟฟ้า

นิวเคลียร์ที่ประชาชนได้รับมากที่สุด ได้แก่ หนังสือพิมพ์ และพบว่าหนังสือพิมพ์สยามรัฐและหนังสือ-
 พิมพ์ไทยรัฐมีลักษณะการนำเสนอข่าวไม่แตกต่างกัน คือ มุ่งให้ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์
 สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นและเป็นตัวนำความคิดเห็น นอกจากนี้ยังพบว่านิตยสารผู้หญิงมีบทบาทใน
 การเสนอเนื้อหาด้านคุณลักษณะส่วนตัวของสตรี

2.1.4 การศึกษาเกี่ยวกับผู้รับสาร สามารถสรุปได้ 3 ลักษณะดังนี้

2.1.4.1 คุณสมบัติของผู้รับสารส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้อและ

ทัศนคติและพฤติกรรม

2.1.4.2 พฤติกรรมการรับสาร

ก. พิจารณาจากลักษณะทางประชากรศาสตร์

ข. พิจารณาการเปิดรับสื่อสารกับลักษณะสมัยใหม่และ/

หรือการยอมรับ

2.1.4.3 ปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสาร

2.1.4.1 คุณสมบัติของผู้รับสารส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้อและ

ทัศนคติและพฤติกรรม พบว่าแม้มีนำบุตรมารับบริการจากแผนกกุมารเวชศาสตร์โรงพยาบาล
 รามาธิบดีและศูนย์บริการสาธารณสุข 2 ที่มีการศึกษาสูงกว่าและรายได้สูงกว่าจะมีความสำนึก
 และการเปิดรับสื่อมวลชนด้านอาหารและโภชนาการสูงกว่าแม้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าและรายได้
 ต่ำกว่าตามลำดับ และประชากรส่วนใหญ่ที่ทัศนคติไม่เห็นด้วยกับโครงการสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์
 และมีความรู้เรื่องโรงไฟฟ้านิวเคลียร์น้อย พบว่าผู้รับ[นากกรม]เริ่มมีคุณสมบัติด้านการศึกษา
 ฐานะทางเศรษฐกิจ ความเป็นผู้นำ และการเป็นคนทันสมัยสูงกว่าผู้รับ[นากกรม]ซ้ำ และพบว่า
 เกษตรกรในอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ที่มีรายยอมรับเร็วกว่าจะมีพฤติกรรมการเปิดรับ
 สื่อบุคคลสูง การติดต่อกับสังคมภายนอก การเปิดรับสื่อมวลชน และการเปิดรับสื่อเฉพาะกิจ

เกี่ยวกับการเกษตรแตกต่างกับเกษตรกรที่ยอมรับข้ากว่า นอกจากนี้ยังพบว่าสตรีในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่มีการศึกษาและอาชีพแตกต่างกันมีความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารการเมืองแตกต่างกันแต่สตรีที่มีอายุ และรายได้แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง และพบว่าปัจจัยทางสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมและความแตกต่างทางเพศ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการกองทุนหมู่บ้านของชาวตำบลลาดกระโทง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา แต่พบว่าปัจจัยด้านเพศ อายุ มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับการทานาหว่านน้ำคมแผ่นใหม่ของเกษตรกร อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี แต่ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ ฐานะทางเศรษฐกิจและความเป็นเจ้าของที่ดิน ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการยอมรับ และพบว่าเกษตรกรอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ชุดแรกที่รับฟังคำชี้แจงและแนะนำวิธีการทานาหว่านน้ำคมแผ่นใหม่เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2523 ที่ยอมรับวิธีการทานาหว่านน้ำคมแผ่นใหม่นี้เปิดรับสารทั่วไป และสารเกี่ยวกับวิธีการทานาหว่านน้ำคมแผ่นใหม่ มีความเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการทานาหว่านน้ำคมแผ่นใหม่มากกว่าเกษตรกรที่ยังไม่ยอมรับ และยังได้พบอีกว่าตัวแปรเรื่องสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม เพศ สถานภาพการสมรส การเปิดรับสื่อมวลชน คือหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ไม่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่ตกลงใจยอมรับ เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์โคเมหนองโพ จังหวัดราชบุรี ขณะที่พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมของครูประจำการในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติที่ทำการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 นอกจากนี้ยังพบว่าตัวแปรด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิก โครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามในเขตอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แต่อายุ และฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิก การพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดในการอธิบายความแตกต่างของการเข้าเป็นสมาชิก นอกจากนี้ยังพบว่าการยอมรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 ของผู้บริหารโรงเรียนทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนกับความสามารถในการรับข่าวสารของผู้บริหารโรงเรียน โครงสร้างของสังคมภายในโรงเรียนและทัศนคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อผู้นำการเปลี่ยนแปลง

2.1.4.2 พฤติกรรมการรับสาร

ก. พิจารณาจากลักษณะทางประชากรศาสตร์ พบว่า

ผู้อาศัยในเขตที่เป็นเมืองมากกว่าในเขตเทศบาลเมืองลำปาง ไม่มีความแตกต่างกับผู้อาศัยในเขตที่เป็นเมืองน้อยกว่าในด้านการเปิดรับสื่อมวลชน เช่นเดียวกับข้อค้นพบที่ว่าเยาวชนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ไม่มีความแตกต่างกันในการเปิดรับสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นเพศใดก็ตาม และการเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ และผู้ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกันเปิดรับสื่อมวลชนและเปิดรับข่าวหนักจากหนังสือพิมพ์แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบอีกว่า มารดาที่มีการศึกษาสูงจะ เข้าถึงสื่อบุคคล ใกล้เคียงกับมารดาที่มีการศึกษาต่ำแต่จะ เข้าถึงสื่อมวลชนมากกว่า

มารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำ นอกจากนั้นพบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสาร ด้านการเกษตรจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลของชาวนาในเขตชลประทาน อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การมีประสบการณ์ภายนอกสังคม และตัวแปรด้านความทันสมัยของบุคคล แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและการยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตร เช่นเดียวกับข้อค้นพบที่ว่าการศึกษาสัมพันธ์กับสังคมภายนอก และฐานะทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อมวลชน และยังได้พบว่าลักษณะด้านประชากรมีความสัมพันธ์กับอัตราการเปิดรับสาร ด้านการป้องกันยาเสพติดทางวิทยุและโทรทัศน์ของประชาชนในเขตชุมชนแออัดคลองเตย เฉพาะเยาวชนนอกสถานศึกษาที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี และบิดาหรือมารดาที่มีบุตร โดยผู้มีสถานภาพต่างกันเปิดรับสารด้านการป้องกันยาเสพติดทางวิทยุในอัตราต่างกัน เปิดรับสารทางโทรทัศน์ในอัตราที่ไม่ต่างกัน แต่ผู้รับสารที่มีเพศ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน เปิดรับสารดังกล่าวทางสื่อมวลชนทั้ง 2 ชนิดในอัตราที่ไม่ต่างกัน นอกจากนี้พบว่าผู้อ่านหนังสือพิมพ์สำหุใหญ่ในจังหวัดราชบุรีนั้นผู้มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการอ่านหนังสือพิมพ์ดังกล่าวมากที่สุดและสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้มากกว่าผู้อ่านน้อย

ข. พิจารณาการเปิดรับสารกับลักษณะสมัยใหม่หรือการยอมรับ พบว่าระดับความเป็นเมืองมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ การเปิดรับข่าวสารก็มีความสัมพันธ์กับความทันสมัย และระดับความเป็นเมืองก็มีความสัมพันธ์กับความทันสมัย ตัวแปรทั้ง 3 ตัวคือ ระดับความเป็นเมือง การเปิดรับข่าวสารและความทันสมัยมีความสัมพันธ์กันโดยมีการเปิดรับข่าวสารเป็นตัวแปรกลางระหว่างตัวแปรทั้ง 2 นี้ นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 2 หลักสูตร 2 ปี (2524-2525) วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก มีความทันสมัยอยู่ในระดับปานกลาง และการเปิดรับสื่อมวลชนกับความทันสมัยของนักศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กัน เช่นเดียวกับที่ความทันสมัยกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กัน และพบว่า การเปิดรับสื่อมวลชนเป็นตัวอธิบายความทันสมัยได้ดีที่สุด โดยเฉพาะการเปิดรับหนังสือพิมพ์แต่พบว่า การเปิดรับสารจากสื่อมวลชนไม่มีผลต่อการยอมรับเลย และพบว่า การเคยเปิดรับสื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจและสื่อบุคคลในการรับสารทั่วไป ความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อต่าง ๆ การใช้เวลาในการเปิดรับสื่อทั้ง 3 ชนิด และการเคยนำสารเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก ไปปฏิบัติจากการใช้สื่อทั้ง 3 ชนิด ระหว่างกลุ่มมารดาของเด็กวัยก่อนเรียน อายุต่ำกว่า 6 ปี ที่มีภาวะโภชนาการปกติกับภาวะทุพโภชนาการ ที่อาศัยอยู่ในอาคารสงเคราะห์ดินแดง อาคาร 1-3 ไม่มีความแตกต่างกัน และยังพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ในการเปิดรับสื่อมวลชน เรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันโรคกับการยอมรับวัคซีน BCG และ DPT ของมารดาในพื้นที่อำเภอโนนไทยจังหวัดนครราชสีมา

2.1.4.3 ปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสาร

พบว่าตัวแปรด้านเพศ อายุ การสื่อสารระหว่างบุคคลและการคิดค่อกับสังคมภายนอกกับการเปิดรับสื่อมวลชน และตัวแปรดังกล่าวทั้งหมดสามารถนำมาอธิบายถึงระดับความทันสมัยของกลุ่มตัวอย่างได้ 14% และก่อนหน้านั้นได้มีการค้นพบว่าปัจจัยที่มีความสำคัญตามลำดับค่อความทันสมัย พิจารณารวมทั้งผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรกรรมและกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพในโรงงาน ในห้องที่บางชั้น เขตเมืองบุรี มีดังนี้ คือ การเปิดรับสื่อมวลชน การสื่อสารระหว่างบุคคล (ครอบครัว, กลุ่มเพื่อน) การศึกษา เพศชาย และการปลีกตัวออกจากสังคมในระดับต่ำ ส่วนปัจจัยที่สำคัญที่สุดค่อความพร้อมจะเปลี่ยนแปลงและการยอมรับนวัตกรรมพิจารณารวมทั้ง 2 กลุ่มอาชีพ คือการเปิดรับสื่อมวลชน และพบว่าประชากรทั้ง 2 กลุ่มข้างต้น มีทัศนคติทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยมีปัจจัยต่าง ๆ ค่อไปนี้มีอิทธิพลมาก น้อย ตามลำดับ คือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน ลักษณะครอบครัวแบบ concept-oriented และการศึกษา โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลค่อความรู้อุ้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุดได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ รองลงไปคือ การสื่อสารในกลุ่มเพื่อน และการศึกษาตามลำดับ และยังพบว่าทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาวิชาการสื่อสารที่อยู่ในชั้นปีที่ 3 และ 4 ของสถาบัน ที่ทำการสอนวิชาการสื่อสาร 5 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง อยู่ในระดับสูงเป็นส่วนใหญ่ และการเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อิทธิพลค่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อายุระหว่าง 13-16 ปี ในเขตกรุงเทพมหานครที่มาจากลักษณะครอบครัวแบบ concept oriented มักเปิดรับข่าวสารในเรื่องค่านิยมพื้นฐานจากการสื่อสารในครอบครัว และเห็นว่าบิดา-มารดาที่มีอิทธิพลในการนำค่านิยมดังกล่าวมาปฏิบัติ รองลงมาเป็นสื่อโรงเรียน ได้แก่ครู ส่วนโปสเตอร์ให้ข่าวสารและมีอิทธิพลเรื่องค่านิยมพื้นฐานน้อยที่สุด เมื่อพิจารณานักเรียนทั้งหมดแล้วพบว่า การอบรมสั่งสอนบุตรของบิดา-มารดา แบบ socio-oriented เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์มากที่สุดค่อการมีความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐานในทิศทางตรงกันข้าม และอิทธิพลของการสื่อสารในโรงเรียนและการอบรมสั่งสอนบุตรของบิดา-มารดาแบบ concept-oriented เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์มากที่สุดในการนำค่านิยมพื้นฐานไปปฏิบัติ และพบว่าปัจจัยที่มีผลค่อการได้รับสารสนเทศของคนใช้เพื่อรับบริการทันตสุขภาพ และทันตสุขศึกษาจากทันตแพทย์ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยเกี่ยวกับวิธีการบำบัดรักษาที่คนใช้ได้รับ ปริมาณงานการรักษาของทันตแพทย์ อายุของทันตแพทย์ มีความสัมพันธ์กับปริมาณสารสนเทศที่คนใช้ได้รับ และนอกจากนี้ได้พบว่า เงินเดือน เบี้ยเลี้ยง การบริการด้านสวัสดิการ การฝึก การเยี่ยมเยียนของผู้บังคับบัญชา และการคิดค่อสื่อสารของผู้บังคับหมวด ไม่มีความสัมพันธ์กับขวัญของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือกำลังพล ระดับหมวดตระเวรชายแดน กองกำกับการตำรวจตระเวรชายแดนเขต 2

2.1.5 ผลของการสื่อสาร มีรายละเอียดของข้อความรู้สามารถสรุป

ได้ดังนี้

2.1.5.1 คุณลักษณะของนวกรรมที่มีผลต่อการสื่อสาร

2.1.5.2 รูปแบบหรือลักษณะของสื่อที่มีผลต่อการสื่อสาร

2.1.5.3 ลักษณะการเปิดรับสารที่เกี่ยวข้องกับผลของการสื่อสาร

2.1.5.1 คุณลักษณะของนวกรรมที่มีผลต่อการสื่อสาร

พบว่าความได้เปรียบเชิงเทียบ ความเข้ากันได้ ความสามารถสังเกตผลได้ และความซับซ้อนหรือความยุ่งยากเป็นคุณลักษณะที่มีผลต่อการยอมรับนวกรรมมากตามลำดับ ส่วนความสามารถนำไปทดลองได้ ไม่มีผลต่อการยอมรับนวกรรม การประดิษฐ์ฝึกคบข่าวของกลุ่มสตรีประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ฝึกคบข่าว บ้านสันป่าม่วง จังหวัดพะเยา แต่พบว่า คุณลักษณะของนวกรรมมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับจุดประสงค์ของการยอมรับการใช้ระบบประเมินค่านายทหารสัญญาบัตร กองทัพอากาศ

2.1.5.2 รูปแบบหรือลักษณะของสื่อหรือช่องสารที่มีผลต่อ

การสื่อสาร พบว่ารายการวิทยุรูปแบบละครมีประสิทธิภาพในการให้ข่าวสารความรู้แก่กลุ่มตัวอย่างสูงกว่ารูปแบบการบรรยาย แต่รายการรูปแบบการบรรยายมีประสิทธิภาพในการให้ความรู้ อยู่คงที่สูงกว่ารายการรูปแบบละคร และพบว่า ผู้รับการอบรมเผยแพร่ความรู้ในโครงการเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎหมายทะเบียนราษฎรแก่ชาวชนบท ในเขตอำเภอพนมสารคาม จังหวัด ฉะเชิงเทรา มีความรู้และระดับทัศนคติต่อกฎหมายทะเบียนราษฎรดีขึ้นหลังการอบรม

2.1.5.3 ลักษณะการเปิดรับสารที่เกี่ยวข้องกับผลของการสื่อสาร

พบว่า การเปิดรับสื่อมวลชน ความบ่อยครั้งในการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนแต่ละครั้ง ลักษณะการมีส่วนร่วมในการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนแต่ละครั้งมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ของการรู้หนังสือ แต่พบว่า ปริมาณการเปิดรับสารไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ทัศนคติ และการตัดสินใจอนุมัติโครงการ กสช. ของคณะกรรมการสภาตำบล แต่ปัจจัยเกี่ยวกับผลประโยชน์มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจอนุมัติโครงการ และพบว่า การเปิดรับข่าวพันธุ์ส่งเสริม ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่การเกษตร ความรู้เกี่ยวกับข่าวพันธุ์ส่งเสริม และภาพพัฒนาเทคนิคการเกษตร มีความสัมพันธ์กับการยอมรับข่าวพันธุ์นี้ และพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละคร โทรทัศน์ตามพฤติกรรมของตัวละครที่กระตุ้นให้ทำดี นอกจากนี้พบว่าฐานะ เศรษฐกิจของครอบครัว พื้นฐานการศึกษาของพ่อแม่ สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยและลักษณะการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนบุตรของพ่อแม่ ไม่มีความสัมพันธ์กับอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละคร โทรทัศน์ที่นักเรียนได้รับ

2.1.6 กระบวนการสื่อสาร สรุปรายละเอียดของข้อค้นพบได้

3 ลักษณะ ดังนี้

การสื่อสาร

ข่าวสาร

2.1.6.1 การศึกษาแบบจำลอง รูปแบบ หรือโครงสร้างของ

2.1.6.2 การศึกษาการเผยแพร่ การถ่ายทอด หรือการแสวงหา

2.1.6.3 การศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร

2.1.6.1 การศึกษาแบบจำลอง รูปแบบ หรือโครงสร้างของ

การสื่อสาร พบว่าการศึกษาลักษณะสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาตามแบบจำลองการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของลินเนอว์ต้องประกอบด้วยคำแปร 4 คำ คือ การเป็นเมือง การรู้หนังสือ การใช้สื่อมวลชน และการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ โดยมึใจความสำคัญของแบบจำลองการพัฒนาประเทศไทยว่า "การเป็นเขตเมืองเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศ เมื่อมีอัตราการเพิ่มขึ้นก็จะทำให้มีการใช้สื่อมวลชนเพิ่มขึ้น การใช้สื่อมวลชนเพิ่มขึ้นก็จะส่งผลให้อัตราการรู้หนังสือเพิ่มขึ้น เมื่อรู้หนังสือเพิ่มขึ้นก็จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น และพบว่า แบบจำลองของการวางแผนครอบครัวของโรเจอร์นั้นนำมาใช้ในการเผยแพร่สารสนเทศเรื่องการเจริญพันธุ์ได้ ในลักษณะเดียวกัน คำนรูปแบบการสื่อสาร พบว่าการสื่อสารมีลักษณะ เป็นแบบขั้นตอนเดียวและมีทิศทางการสื่อสารแบบทิศทางเดียว เป็นรูปแบบที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของโครงการช่วยเหลือลูกเสือชาวบ้าน ในเขตหัวตง และเขตอำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร แต่กลับพบว่า การสื่อสารแบบสองทิศทางทำให้สมาชิกสหกรณ์กลุ่มวิสาหกิจยุคภาคตะวันตก ในปี 2526 มีความรู้ในหลักและวิธีการสหกรณ์ร้านค้ามากกว่าสื่อสารแบบทิศทางเดียว และพบว่า การสื่อสารแบบประชิดกลุ่มเป็นการสื่อสารที่จูงใจให้สมาชิกสหกรณ์โคนมหนองโพจังหวัดราชบุรี ยอมรับเข้าเป็นสมาชิกมากกว่าการสื่อสารแบบอื่น และได้พบว่า โครงสร้างการสื่อสารของกลุ่มยูวเกษตรกรไทรกตะโกล้มมีกลุ่มย่อยเกิดขึ้น 2 กลุ่ม ส่วนโครงสร้างการสื่อสารของกลุ่มยูวเกษตรกรโคกเพชร ไม่มีกลุ่มย่อยเกิดขึ้นเลย ซึ่งกลุ่มหลังนี้มีการแพร่กระจายข่าวจากสมาชิกไปสู่สังคมมากกว่ากลุ่มยูวเกษตรกรไทรกตะโกล้ม และกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อยูวเกษตรกรก่อให้เกิดการยอมรับและแพร่กระจายข่าวการเกษตรได้ทั้ง 2 กลุ่ม และยังพบอีกว่า การยอมรับเทคโนโลยีหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่ ของผู้ประกอบการผลิตมี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นรับรู้ ขั้นการจูงใจ ขั้นฝึกหัด หรือขั้นตอนทดลอง ขั้นการตัดสินใจ และขั้นการยืนยัน ซึ่งแตกต่างไปจากขั้นตอนการยอมรับนวัตกรรมของโรเจอร์

2.1.6.2 การศึกษาการแสวงหาข่าวสาร การเผยแพร่

และการถ่ายทอดข่าวสาร พบว่า การแสวงหาข่าวสารข้อมูลและการเลือกใช้ประเภทของข่าวสารข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ นั้น คณะกรรมการ อนุกรรมการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง และผู้ประกอบการขนส่ง ในการพิจารณาตัดสินใจในการกำหนดเส้นทางเดินรถยนต์โดยสารประจำทางในจังหวัดขอนแก่น ได้เลือกแหล่งข่าวสารข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ไม่แตกต่างกับที่เคยปฏิบัติมา และพบว่า สตรีที่มีบุตรยากส่วนใหญ่ได้รับสารสนเทศเรื่องการเจริญพันธุ์ผ่านทางสื่อบุคคลมากกว่าสื่อมวลชน โดยแพร่กระจายสารสนเทศจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยได้รับจากบุคคลที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันมากกว่าบุคคลที่ผูกพันกันแบบผิวเผิน และยังได้พบอีกว่า แหล่งข่าวสารแรกของคนงานส่วนใหญ่ที่จะเดินทางไปตระเวนออกกลางเป็นสื่อบุคคลมากกว่าสื่ออื่น และเป็นแหล่งสารที่คนงานมักแสวงหาข่าวสารเพิ่มเติมด้วย นอกจากนี้พบว่า การสื่อสารในผู้ป่วยกามโรค ที่มารักษาที่ศูนย์กามโรค จังหวัดสระบุรีเป็นไปในลักษณะโลกแคบ "Small World" โดยแสวงหาสารสนเทศเกี่ยวกับหญิงอาชีพพิเศษและสถานบริการจากผู้ที่มีความสัมพันธ์จากผู้ที่มีความสนิทสนมกันแน่นแฟ้นมากกว่าผู้ที่ผูกพันอย่างผิวเผิน แต่แสวงหาสารสนเทศเรื่องการรักษาพยาบาลกับบุคคลที่มีความผูกพันผิวเผินมากกว่าแน่นแฟ้น ส่วนการเผยแพร่ข่าวสารนั้นพบว่าการแพร่กระจายข่าวสารเรื่องนิสิตทุนจุฬา-ชนบท โดยบุคคลในเครือข่ายที่มีความสนิทสนมกัน และพบว่า อาจารย์ประจำวิทยาลัยครูอุดรดิตถ์ ปีการศึกษา 2527 ใช้การสื่อสารที่เป็นหนังสือคำสั่งมากกว่าชนิดอื่น นอกจากนี้ยังได้พบว่าการขุบขิบนิมิตหมักหมมกระทำในระหว่างบุคคลที่เหมือนกันมากกว่าระหว่างบุคคลที่มีความแตกต่างกันและมีความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของผู้ขุบขิบกับผู้ถูกขุบขิบด้วยความร่วมมือในการพัฒนา นอกจากนี้พบว่า ผู้ประกอบการผลิตจะได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมเครื่องจักรสานไม้ไผ่ในตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนมสนธิคม จังหวัดชลบุรี ได้รับการถ่ายทอดแบบมุขปาถะ โดยใช้คำพูดตัดแปลงคล้องจอง ง่าย ๆ ปัจจุบันจะได้รับการถ่ายทอดจากเพื่อนบ้าน และญาติพี่น้องมากที่สุด

2.1.6.3 การศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร

การศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบุคคล (เพศ อายุ ระดับตำแหน่ง และระยะเวลาการทำงาน) กับความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร พบว่าระดับตำแหน่งมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร ของอาจารย์แพทย์ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามธิบดี ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ข้างต้นไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสาร และพบว่าอำนาจทั้ง 5 ชนิดของผู้บังคับบัญชา ได้แก่ อำนาจจากความรู้ความชำนาญ อำนาจในการให้รางวัลอำนาจในการบีบบังคับ อำนาจตามบทบาทปฏิบัติ และอำนาจในการอ้างอิง อำนาจประการแรกคืออำนาจจากความรู้ความชำนาญมีความสำคัญมากที่สุดต่อความพึงพอใจในการติดต่อสื่อสารและความบ่อยครั้งในการติดต่อสื่อสารในการสื่อสารภายในองค์การของครูสภา

2.2 กาลของข้อความรู้พบว่าวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์-พัฒนาการที่มีคุณภาพดีและดีมีลักษณะกาลของข้อความรู้มากตามลำดับดังนี้ ปัจจุบัน (80.00%) อดีตและปัจจุบัน (7.50%) อดีต ปัจจุบันและอนาคต (6.25%) อดีต (5.00%) ปัจจุบันและอนาคต (1.25%) สำหรับกาลของข้อความรู้ที่เป็นอนาคตนั้น ไม่มีเลย

3. ผลการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับตัวนิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์

3.1 เพศพบว่า นิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์พัฒนาการ โดยส่วนรวมเป็นหญิงมากกว่าชาย กล่าวคือ มีนิสิตหญิงร้อยละ 74.49

3.2 อายุ พบว่านิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์พัฒนาการ โดยส่วนใหญ่อายุระหว่าง 26-30 ปี มากที่สุด (38.78%) รองลงมาอายุระหว่าง 31-35 ปี (26.53%) และอายุ 41 ปีขึ้นไปน้อยที่สุด (4.08%) โดยมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 29.40 ปี

3.3 อาชีพ พบว่า นิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์พัฒนาการ ส่วนใหญ่อายุอาชีพ โดยรับราชการอื่น ๆ มากที่สุด (46.94%) รองลงมาได้แก่ รับราชการครู/อาจารย์ (19.39%) และที่รับราชการในสังกัด 4 กระทรวงหลัก(ยกเว้นกระทรวงศึกษาธิการ) ที่ปฏิบัติงาน ในตำแหน่งน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 3.06

3.4 การได้รับทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์ พบว่านิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์พัฒนาการ ได้รับทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์มากตามลำดับดังนี้ ไม่ได้รับทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์ (62.24%) ได้รับทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย (34.70%) ได้รับทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์จากสถาบันหรือหน่วยงานอื่น (3.06%)

3.5 จำนวนเงินทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์พัฒนาการ นิสิตที่ได้รับทุนรวมทั้งสิ้น คิดเป็นร้อยละ 37.76 ของนิสิตทำวิทยานิพนธ์ทั้งหมด ส่วนใหญ่ได้รับระหว่าง 1600.00-2000.00 บาท (29.73% ของผู้ได้รับทุน) รองลงมาได้รับระหว่าง 2600.00-3000.00 บาท (13.51%) และน้อยที่สุด ได้รับระหว่าง 600.00-1000.00 บาท (5.41%)

3.6 ระยะเวลาที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์พบว่า นิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์พัฒนาการโดยส่วนใหญ่ (27.57%) ใช้เวลาในการทำวิทยานิพนธ์ 2 ภาคการศึกษา และที่ใช้เวลา 1 ภาคการศึกษาน้อยที่สุด (4.08%) ที่ใช้เวลามากกว่า 1 ภาคการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 95.02 เวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์เท่ากับ 4.28 ภาคการศึกษา

อภิปรายผล

1. ในค่านลักษณะของวิทยานิพนธ์

1.1 ประเภทของการวิจัย พบว่า วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการวิจัยเชิงบรรยาย เป็นการวิจัยเพื่อหาข้อค้นพบเกี่ยวกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อันเป็นแนวทางที่จะใช้ทำความเข้าใจถึงความ เป็นเหตุเป็นผลของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสภาพของสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ นอกจากนี้การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ใช้การวิจัยเชิงบรรยายมากที่สุด (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2524:33) ข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศรีสว่าง กริทธิพิทยาวิฑู (2507:29-30) ซึ่งได้วิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางการศึกษาของนิสิต นักศึกษาในประเทศไทย พ.ศ. 2502-2506 พัทรี คราประยูร (2513:46-47) ซึ่งวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิตของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทยถึงปีการศึกษา 2511 ภาณี ศรีโชติ (2520:126-129) ซึ่งทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2508-2519 ชูระวี ชัยกิจไทย (2522:91-92) ซึ่งทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษาในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512-2520 ทิมพิไล ทองโพลย์ (2524:52-53) ซึ่งได้วิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางการศึกษาระดับปริญญาตรีศาสตรบัณฑิต ของนิสิตหลักสูตร 2 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2517-2521 กัทธา พงประศาสน์สุข (2524:57-59) ซึ่งทำการสำรวจวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2486-2520 พิชัย คลเสมอ (2527:40) ซึ่งวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2506-2523 ชู่ม ธรรเธธรรม (2527:76-83) ซึ่งทำการวิเคราะห์งานวิจัยที่ได้รับรางวัลทางสาขาสังคมศาสตร์ และเพ็ญพิศ ประวิมวรกุล (2527:38-40) ซึ่งทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์บัณฑิตทางการศึกษาวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2518-2526 อัจฉรา ศิววัฒน์ (2528:56) ซึ่งทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์บัณฑิต ภาควิชา วิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่างปีการศึกษา 2510-2525 วีระศักดิ์ บรรณาธรรม (2529:266) ซึ่งทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอุดมศึกษา ตั้งแต่ปี 2500-2526 และพบว่าระดับของการวิจัย พบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความสัมพันธ์แบบเกี่ยวข้องกับระหว่างตัวแปรหรือศึกษาเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการศึกษาในเชิงสหสัมพันธ์มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดร่วมกันใน 3 ลักษณะคือ เพื่อจะบอกลักษณะทั่วไปในแง่ของตัวแทนและลักษณะความแปรผัน เช่นตัวแปรที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กันนั้น เพื่อศึกษารูปแบบหรือแบบฉบับของความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปรากฏการณ์นั้น ๆ เพื่อศึกษาความเข้มของความสัมพันธ์ (Degree of Association) ว่ามีมากน้อยเพียงไร สามารถที่จะนำไปสร้างสมการทำนาย ได้อย่างน่าเชื่อถือหรือไม่ (เชิดศักดิ์ ไชวาสินธุ์, 2522:146-147) และเป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล

ระหว่างตัวแปรน้อยที่สุดที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า จุดอ่อนของการศึกษาเปรียบเทียบเชิงเหตุผลคือขาดการควบคุมตัวแปรอิสระ ฉะนั้นผลที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นตัวแปรตามนั้น ไม่อาจสรุปได้ว่าเป็นผลมาจากตัวแปรอิสระ ทั้งนี้เนื่องจากมีตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้อง (Extraneous Variables) รวมอยู่ด้วย (บุญธรรม กิจปรีดาภิสุทธิ์, 2527:98)

1.2 ประเภทของเรื่องพบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นเรื่องลักษณะการใช้การสื่อสารหรือพฤติกรรมสื่อสารมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า (1) ลักษณะของวิชาทางนิเทศศาสตร์พัฒนาการเป็นการใช้การสื่อสารให้เป็นประโยชน์ต่องานพัฒนา และ (2) การศึกษาพฤติกรรมสื่อสารก็เพื่อประโยชน์ในการกำหนดสื่อหรือวางแผนสื่อ การศึกษาพฤติกรรมสื่อสารช่วยให้ผู้ใช้สื่อมีความรู้ความเข้าใจในการสื่อสารมากยิ่งขึ้น สำหรับระดับที่ผลของการวิจัยต้องการอ้างอิง ไปถึงพบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ระดับที่ผลของการวิจัยต้องการอ้างอิงไปถึงได้เฉพาะประชากร ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าวิทยานิพนธ์เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงบรรยายที่มีลักษณะการศึกษาเฉพาะกรณี ซึ่งบุญธรรม กิจปรีดาภิสุทธิ์ (2527:97) ได้สรุปไว้ว่า การศึกษาเฉพาะกรณีจะเก็บรวบรวมข้อเท็จจริงอย่างละเอียดทั้งหมดของหน่วยสังคมหน่วยเล็ก ๆ เท่านั้น แม้ว่าการศึกษาเฉพาะกรณีจะหาในขอบเขตแคบ ๆ แต่ประสิทธิภาพและคุณภาพที่ได้โดยทั่วไปจะมากกว่าการวิจัยเชิงสำรวจ เทคนิควิธีที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลส่วนมากจะใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์ เป็นหลัก ข้อจำกัดของการศึกษาเฉพาะกรณีคือผลการศึกษาไม่สามารถใช้อ้างอิงกับหน่วยอื่นได้ แต่อาจใช้เป็นสมมติฐานสำหรับการวิจัยในหน่วยอื่นได้ อีกประการหนึ่งงานวิจัยเชิงสำรวจที่ใช้กันมากในการทำวิทยานิพนธ์ของสาขาวิชานี้ต้องใช้ทุนสูง ใช้เวลาในการดำเนินการนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นการสำรวจในมหภาคที่สามารถใช้อ้างอิงได้ โดยไม่มีข้อจำกัด นิสิตไม่สามารถจะกระทำได้ ทั้งนี้เนื่องจากได้รับการสนับสนุนด้านการเงินน้อย เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลา ประการสุดท้ายนโยบายของการทำวิทยานิพนธ์ก็เพียงเพื่อให้ นิสิตมีประสบการณ์ในงานวิจัยเพื่อสามารถดำเนินการวิจัยด้วยตนเองได้ต่อไปวิทยานิพนธ์จึงไม่มีขนาดใหญ่มากนัก

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยพบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเป็นกระทรวงศึกษาธิการมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่ารัฐบาลได้เห็นความสำคัญและได้พยายามจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ มาลงทุนให้การศึกษาเพิ่มขึ้นทุกที โดยมุ่งหวังให้การศึกษาทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพของประชากร (ประสาร มาลากุล ๗ อุษยา, 2526:4-5) และการศึกษาเป็นสิ่งที่แทรกซึมมีส่วนประสมประสานไปในทุกองค์ประกอบของสังคม ทั้งในระบบราชการ ระบบการค้า อุตสาหกรรม ในองค์การและในแต่ละครอบครัว (ประกอบ ศุภวัฒน์, 2529:11) อีกประการหนึ่งกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วประเทศซึ่งสัมพันธ์กับการสื่อสาร ซึ่งก็เป็นรูปหนึ่งของการให้การศึกษาทั้งในและนอกระบบ ทฤษฎีการสื่อสารที่ใช้ในการวิจัยพบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎีสื่อสารเชิงระบบพฤติกรรมมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า

วัตถุประสงค์ที่สำคัญยิ่งของการสื่อสารก็คือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (E.M. Rogers, 1973:49) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นอรา ซีเคอบราล (1978:20) ที่ว่าหลักของการสื่อสารนี้มีลักษณะที่เป็นพฤติกรรมศาสตร์ (behavioural science)

1.4 ประชากรที่ศึกษาพบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ศึกษาประชากรที่เป็นประชาชนทั่วไปมากที่สุด และประชาชนทั่วไปดังกล่าวนี้ได้แก่ ชาวชนบท และผู้ประกอบการมากที่สุดในพื้นที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจัยด้านความเสมอภาคซึ่งเป็นเป้าหมายระดับชาติส่วนใหญ่ นั้น ในขณะที่จะจัดให้มีการพัฒนาเพื่อทุก ๆ คน แต่แท้จริงแล้วคนยากจนซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมีความต้องการพัฒนามากกว่าคนอื่น ๆ (Quebral, 1978:20) และประเทศไทยนั้นเป็นประเทศเกษตรกรรมและประชาชนประมาณร้อยละ 80 อยู่ในสาขาเกษตรกรรมชนบท และส่วนมากเป็นชาวนาชาวไร่ที่ยากจน (วารสารเศรษฐกิจและสังคม, ปีที่ 24 ฉบับที่ 6 เดือน พ.ย.-ธ.ค. 2530:25) นอกจากนี้ อาชีพเกษตรกรรมหารายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลทั่วประเทศและต่ำกว่าสาขาอาชีพอื่น ๆ ทั้งหมดคือต่ำกว่าสาขาอาชีพบริการ 4 เท่าตัว ต่ำกว่าสาขาอาชีพอุตสาหกรรมกว่า 6 เท่าตัว และต่ำกว่าอาชีพพาณิชยกรรมเกือบ 10 เท่าตัว (สุพหล กาญจนะจิตตรา, 2525:29) ข้อค้นพบที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525) ซึ่งได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาชนบทอย่างมากและได้วางแผนนโยบายการพัฒนาชนบทใหม่ซึ่งให้ความสำคัญแก่ตัวคน คือประชาชนยากจนในพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาประเทศเท่าที่ควรให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นเป้าหมายสำคัญที่สุด โดยรัฐจะต้องจัดสรรทรัพยากรไปให้อย่างทั่วถึง ทั้งจะให้ความเอาใจใส่กับสาเหตุของปัญหาความยากจนเป็นอันดับแรก การศึกษาประชากรที่เป็นเกษตรกรและอยู่ในชนบทเป็นการเลือกศึกษาทางด้านพัฒนาที่เห็นเด่นชัดที่สุด ผู้ทวิทยานิพนธ์อาจเข้าใจว่านิเทศศาสตร์พัฒนาการเป็นการพัฒนาชนบทมากกว่าการพัฒนาอื่น ๆ หรืออาจเลือกศึกษาประชากรในชนบทเพราะมีผลงานหรือโครงการที่เน้นการใช้สื่อมากกว่าโครงการพัฒนาอื่น ๆ อีกประการหนึ่งตัวอย่างของงานการพัฒนาส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาชนบท ดังนั้นการลอกเลียนแบบอย่างที่มีผู้ศึกษามาแล้วเป็นส่วนใหญ่จึงอาจเป็นการปลอดภัยกว่า ข้อเสนอแนะในส่วนนี้คือทบทวนความหมายของนิเทศศาสตร์พัฒนาการใหม่ เพื่อให้มีสติเข้าใจความหมายที่กว้างขวางครอบคลุมยิ่งขึ้น

1.5 การสุ่มตัวอย่างประชากรพบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าในการทวิจยส่วนใหญ่ผู้วิจัยไม่สามารถศึกษาประชากรทั้งหมดได้จึงต้องมีการสุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ตัวอย่างที่จะเป็นตัวแทนประชากรที่ต้องการจะศึกษา (จุพหล สวัสดิยากร, 2520:174) ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เพ็ญพิศ ประวิมล

(2527:38-40) ซึ่งวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ฉบับมหัศจรรย์ทางการศึกษาวิทยาศาสตร์ พ.ศ. 2518-2526
 อัจฉรา ศิววัฒน์ (2528:56-59) ซึ่งวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ฉบับมหัศจรรย์ ภาควิชาวิจัยการศึกษา
 มหัตตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่างปีการศึกษา 2510-2525

1.6 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ ใช้แบบสอบถามเป็น
 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าแบบสอบถามใช้เพื่อเก็บข้อมูลประเภท
 ข้อเท็จจริง ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมปกติ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2527:99) และในการวิจัยทาง
 สังคมศาสตร์ นิยมใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ เพราะสะดวกและสามารถใช้วัดได้อย่าง
 กว้างขวาง อันจะทำให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงทั้งในอดีต ปัจจุบัน และการคาดคะเนเหตุการณ์ใน
 อนาคต หรืออาจสันนิษฐานได้อีกประการว่านักศึกษได้รับการฝึกฝนอบรมที่เน้นเฉพาะการใช้แบบ
 สอบถาม ส่วนเครื่องมืออื่น ๆ ศึกษานาน้อยหรือไม่มีการศึกษามาเลย ข้อเสนอแนะในส่วนนี้
 คือให้เพิ่มเนื้อหาการเรียนการสอนในเครื่องมืออื่น ๆ ที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย ข้อค้นพบนี้สอดคล้อง
 กับผลการวิจัยของ พิชรี คราประยูร (2513:46-47) พิมพ์ไล ทองโพลย์ (2524:52-53)
 พิชัย คลเสมอ (2527:40) และ วีระศักดิ์ บรรณาธรรม (2529:266) แต่ต่างจากผลการศึกษา
 ของ กัทธา พประศาสน์สุข (2524:57-59) ที่พบว่าวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่ใช้การค้นคว้าจากเอกสาร ชูชม ธรรมธรรม (2527:76-83) ที่พบว่า
 งานวิจัยที่ได้รับรางวัลทางสาขาสังคมศาสตร์ เป็นงานวิจัยที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้
 เอกสารจำนวนมากที่สุด ชูระวี ชัยกิจไทย (2522:91-92) ซึ่งพบว่าวิทยานิพนธ์สาขาวิชา
 พลศึกษา ส่วนใหญ่ใช้วิธีการทดลองในการเก็บข้อมูลเพ็ญพิศ ประวิมลกุล (2527:38-40) ซึ่งพบว่า
 วิทยานิพนธ์ฉบับมหัศจรรย์ทางการศึกษาวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้แบบทดสอบในการเก็บข้อมูล และ
 อัจฉรา ศิววัฒน์ (2528:58) ที่พบว่าวิทยานิพนธ์ภาควิชาวิจัยการศึกษาโดยส่วนรวมเป็นงานวิจัย
 ที่ใช้แบบบันทึกข้อมูลอย่างเตียวเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

1.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าสถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
 มากที่สุดคือ สถิติภาคสรุปอ้างอิง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ศึกษากับกลุ่ม
 ตัวอย่าง และต้องการสรุปข้อค้นพบจากการศึกษาไปยังกลุ่มของประชากร ข้อค้นพบนี้ต่างจากข้อค้น
 พบทางสาขาสังคมศาสตร์อื่น ๆ นอกเหนือจากสาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการเช่นของ ภาณี ศิริโชติ
 (2521:126-129) ที่พบว่าวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้สถิติขั้นพื้นฐานในการ
 วิเคราะห์ข้อมูล ชูระวี ชัยกิจไทย (2522:91-92) ที่พบว่าวิทยานิพนธ์ฉบับมหัศจรรย์สาขาวิชาพลศึกษา
 ส่วนใหญ่ใช้ค่าเฉลี่ย [สถิติภาคบรรยาย] ชูชม ธรรมธรรม (2527:76-83) ซึ่งพบว่าในการ
 วิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยที่ได้รับรางวัล ทางสาขาสังคมศาสตร์ใช้การวิเคราะห์เนื้อหามากที่สุด
 และวีระศักดิ์ บรรณาธรรม (2529:266) ที่พบว่าวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทฉบับมหัศจรรย์ที่มีเนื้อหา
 เกี่ยวกับการอุดมศึกษาใช้สถิติ การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง [สถิติภาคบรรยาย] มากที่สุด

แต่สอดคล้องกับข้อค้นพบของ อัจฉรา ศิววัฒน์ (2528:56-59) ที่พบว่าวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา โดยส่วนรวม ใช้สถิติภาคอ้างอิง ในการวิเคราะห์ข้อมูลมากที่สุด

2. ในด้านข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์

2.1 ลักษณะ เนื้อหาที่ศึกษาพบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ศึกษาในเรื่องผู้รับสารมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นดังที่ โรเจอร์ (1973:43,49) กล่าวไว้ว่าการสื่อสารคือกระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสาร ไปยังผู้รับสารด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม บางประการของผู้รับสาร โดยมุ่งผลของการสื่อสาร 3 ประการคือ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความรู้ของผู้รับสาร ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้รับสาร และ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้านพฤติกรรมของผู้รับสาร และนอกจากนี้ Juan F. Jamies (1975:140-141) ได้เสนอไว้ว่า นิเทศศาสตร์พัฒนาการเน้นที่ผู้รับสาร (Development Communication is receiver-oriented.) สำหรับ การศึกษาผู้ส่งสารพบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับความน่าไว้วางใจ หรือความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการสื่อสารจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงไร ล้วนเริ่มต้นมาจากบรรยากาศแห่งความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารเป็นสำคัญ ด้วยการแสดงออกถึงความปรารถนาอย่างจริงใจที่จะรับใช้ผู้ฟัง จะต้องทำให้ผู้ฟังมีความมั่นใจในผู้ส่งสาร (กรรณิการ์ ศิลปิโกศล, ม.ป.ป.:6) และความน่าเชื่อถือนับเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง ในการสื่อสาร (Arther R. Cohen, 1964:23)

2.2 การศึกษาสารพบบว่ามีข้อค้นพบเกี่ยวกับการให้ความรู้หรือการเสนอ เนื้อหามากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าหน้าที่ของการสื่อสารมวลชน (functions of mass communication) ตามที่ Wilbur Schramm (1970:19) เสนอไว้ได้แก่หน้าที่ในการให้ข่าวสาร (to inform) และในการให้ความรู้ (to educate) ในการชักจูงใจ (to persuade) และในการให้ ความบันเทิง (to entertain) นี้ปรากฏว่าหน้าที่ในการให้ความรู้หรือการเสนอเนื้อหานั้นเป็นหน้าที่ประการแรก 2 ประการ ส่วนหน้าที่ 2 ประการหลังที่เกี่ยวข้องกับการมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเน้นยังไม่พบผู้ศึกษาไว้ สำหรับการศึกษาช่องสารหรือสื่อพบบว่ามีข้อค้นพบเกี่ยวกับสื่อมวลชนมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าสื่อประเภทนี้ใช้คนเป็นสื่อ หรือเป็นผู้เผยแพร่ วิถีนี้หากประชาชนหรือผู้รับบริการสงสัยหรือไม่เข้าใจอาจซักถามหาความเข้าใจได้มาก นอกจากนั้นผู้ไปเผยแพร่ก็สามารถรู้ข้อเท็จจริงได้เห็นสภาพส่วนมากที่จะให้ข้อมูลได้ถูกต้องตรงเป้าหมาย (บำรุง สุขพรรณ, 2522:33) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับข้อสรุปของ E.Katz and P.F. Lazarsfeld (1955) ที่ว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นลักษณะของการสื่อสารที่มีผลคือการทำให้ผู้รับเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และยอมรับที่จะร่วมมือปฏิบัติมากที่สุด และผลการวิจัยของ พิเนดา (Pineda, 1976:22-24)

และเอฟเรน (Efren, 1980:9-11) ที่ว่าสื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุดในบรรดาสื่อต่าง ๆ และโรเจอร์ และมีเนน (Roger and Meynen, 1969:234) ที่พบว่าสื่อบุคคลเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม และ Antonio S. Frio (1970:55-56) ที่พบว่าสื่อบุคคลมีความสำคัญต่อการยอมรับของชาวนาใน Morong Rizal ประเทศฟิลิปปินส์มากที่สุด นอกจากนี้ สัมภาร กวียะ (2529:184) ได้สรุปไว้ว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารประเพณีเป็นภาวสื่อสารที่ประหยัคมีประสิทธิภาพซึ่งนับได้ว่าเป็นทรัพยากรของชาติที่หาได้ง่ายและอาจหยิบมาใช้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจได้ตลอดเวลา

2.3 การศึกษาผู้รับสารพบว่าม็ชข้อค้นพบเกี่ยวกับพฤติกรรมกรับสารมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่านิเทศศาสตร์พัฒนาการ เน้มที่ผู้รับสาร (Juan F. Jamias, 1975:140-141) การสื่อสารมีมุ่งผลที่การเปลี่ยนแปลงความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมของ ผู้รับสาร (Rogers, 1973:49) และพฤติกรรมกรับสารทางสื่อมวลชน และการสื่อสารระหว่างบุคคลก็ที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ (Rogers, 1971:252)

การศึกษาพฤติกรรมกรับสารมากที่สุดนี้ก็สอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิจัยของ Defa Greeze Efren (1964) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมกรับสารของเกษตรกรในหมู่บ้าน Pacieno Rizal จังหวัด Laguna ประเทศฟิลิปปินส์ เพื่อต้องการทราบว่เกษตรกรได้รับข่าวสารทางสื่อใดบ้าง และเกษตรกรมีชอบเขตการใช้สื่อต่าง ๆ อย่างไร สหับการศึกษาผลของการสื่อสารพบว่าม็ชข้อค้นพบเกี่ยวกับลักษณะการเปิดรับสารที่เกี่ยวข้องกับผลของการสื่อสารมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการเปิดรับสารนี้มีทฤษฎีหรือแนวคิดเกี่ยวกับผลของการเปิดรับสารมากมายเพื่อที่จะนำมาอภิปรายหรือสรุปอ้างอิงได้ง่ายดังเช่นผลการสื่อสารที่ Rogers และ Svenning (1961:102) ได้ค้นพบว่าการเปิดรับสื่อมวลชนก่อให้เกิดการยอมรับนวัตกรรมได้เร็วขึ้น และสอดคล้องกับที่ ไพรัช เคชะรินทร์ (ม.ป.ท., ม.ป.ป.:144) ได้ระบุไว้ว่าระบบการสื่อสารนับเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาการเกษตร โดยเฉพาะการท่างานร่วมกับเกษตรกร เทคนิคการสื่อสารจะสามารถสนับสนุนความสำเร็จของโครงการพัฒนาให้สมบูรณ์เร็วขึ้น และนอกจาก David K. Berlo (1960:29-30) ได้เสนอไว้ว่การสื่อสารของมนุษย์เริ่มต้นจากวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารที่ได้กำหนดไว้แล้ว เมื่อส่งสาร ผ่านสื่อ ไปยังผู้รับสาร สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือผลของการสื่อสารอันเป็นการรับรู้เกี่ยวกับสารหรือการตอบสนองต่อสารของผู้รับสาร ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงท่าที และพฤติกรรมของผู้รับสารอันเป็นผลโดยตรงของการได้รับสารแล้วนั่นเอง และการศึกษากระบวนการสื่อสารพบว่าม็ชข้อค้นพบเกี่ยวกับการแสวงหาข่าวสาร การเผยแพร่และการถ่ายทอดข่าวสารมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การสื่อสารนั้นเป็นกระบวนการถ่ายทอด ประสพการณั ความคิดเห็นตลอดจนข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของมนุษย์ในสังคมโดยผ่านช่องทางใด ช่องทางหนึ่งนั่นเอง (Everett M. Rogers with F. Floyd Shoemaker, 1971:18-21)

3. ผลการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับค่านิยมผู้ทำวิทยานิพนธ์

3.1 เพศ พบว่านิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นหญิงมากกว่าชาย ทั้งนี้เพราะ นิสิตที่สามารถสอบเข้ามาเรียน ในหลักสูตรนี้ได้ส่วนใหญ่เป็นหญิงมากกว่าชาย ซึ่งข้อค้นพบนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของศรีสว่าง กริทธิพิทยาอุธ (2507:29-30) ที่ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ การทำวิทยานิพนธ์ของคณะครุศาสตร์พบว่าผู้ทำวิทยานิพนธ์ทางการศึกษาเป็นนิสิต นักศึกษาหญิง มากกว่าชาย ภรณ์ ศิริโชติ (2521:126-129) ที่พบว่ามหาวิทยาลัยสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เป็นหญิง กัทรา พรประศาสน์สุข (2524:57-59) ที่พบว่าผู้ทำ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และ อัจฉรา คิสาวัฒน์ (2528:56-59) ที่พบว่านิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์ภาควิชาชีพการศึกษาโดยส่วนรวม เป็นนิสิตหญิงมากกว่านิสิตชาย สำหรับอายุ พบว่านิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26-30 ปี มากที่สุด และอายุ 41 ปี ขึ้นไป น้อยที่สุด ซึ่งข้อค้นพบนี้ตรงกับผลการวิจัยของ อัจฉรา คิสาวัฒน์ (2528:56-59)

3.2 อาชีพ พบว่านิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นผู้มีอาชีพ (95.02%) ซึ่งตรงกับ นโยบายของคณะที่ได้ให้โควตาผู้สมัครสอบคัดเลือก เข้าศึกษาต่อ ในหลักสูตรนี้ที่มีอาชีพ เกี่ยวกับ งานพัฒนาหรือประกอบอาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องกับวิชาการสื่อสารมากกว่าบุคคลทั่วไปที่อาจประกอบ อาชีพหรือยังไม่ได้ประกอบอาชีพ สำหรับจำนวนเงินที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยพบว่านิสิตผู้ทำ วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ได้รับเงินทุนระหว่าง 1600.00-2000.00 บาท มากที่สุดซึ่งเป็นจำนวนเงิน ที่ไม่สูง เมื่อพิจารณาจากเงินรางวัลที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติดำเนินการให้รางวัล นักวิจัยในแต่ละ สาขารางวัล ๆ ละ 10,000 บาท (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523:14 อ้างถึงใน ชูดม ธรรม 2527:3) ซึ่งเงินสนับสนุนที่ได้รับน้อยเช่นนี้อาจมีผล ให้ขนาดและคุณภาพของงาน วิจัยต้องลดลงอันจะยังผลให้เกิดปัญหาเรื่อง generalization ส่วนระยะเวลาที่ใช้ในการทำ วิทยานิพนธ์พบว่านิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการทำวิทยานิพนธ์มากกว่า 1 ภาคการ- ศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ อัจฉรา คิสาวัฒน์ (2528:56-59) อาจเป็นเพราะขั้นตอน การทำวิทยานิพนธ์กิน เวลาค่อนข้างมากนับตั้งแต่การเขียน โครงร่างวิทยานิพนธ์ ไปจนกระทั่ง การวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลเช่นเวลา ความรับผิดชอบและ จรรยาบรรณสำนักของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มี นิสิต ในความดูแล จำนวนนิสิตที่อาจารย์ ที่ปรึกษารับผิดชอบในแต่ละภาคการศึกษาความเอาใจใส่ชวนช่วย ในการทำวิทยานิพนธ์ของตัวนิสิต เอง ตลอดจนเวลาที่นิสิตจัดไว้เพื่อการ ทำวิทยานิพนธ์ ในกรณีที่ต้องปฏิบัติงานหรือภารกิจอื่น ด้วยในระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการทำวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์

พัฒนาการ

1. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการพบว่าส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงบรรยายที่มีลักษณะเป็น One-Shot Descriptive Research มากที่สุด น่าที่จะส่งเสริมให้มีการวิจัยประเภทอื่น ๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะงานวิจัยที่เป็นลักษณะเฉพาะทางนิติศาสตร์ ทั้งการเรียนการสอนวิชาวิจัยการดำเนินการดังนี้ (1) เน้นงานวิจัยอื่น ๆ ที่มีใช้งานวิจัยเชิงสำรวจหรือเป็นการวิจัยเชิงบรรยายดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรปัจจุบัน (2) ผู้สอนวิชานิติศาสตร์เป็นผู้มีคุณวุฒิหรือสำเร็จการศึกษาทางด้านวิจัยโดยตรงและมีคุณสมบัติคือเป็นผู้ประกอบการในการดำเนินการวิจัยในฐานะมืออาชีพ (methodologist) (3) และการที่งานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอุดหนุนด้านงบประมาณจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือจากหน่วยงานหรือสถาบันอื่น ๆ ยังผลให้งานวิจัยเป็นโครงการวิจัยเล็ก ๆ ในจำนวนนิสิตผู้ทำวิทยานิพนธ์ทั้งหมดมีผู้รับทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์ร้อยละ 34.70 เท่านั้นและในจำนวนผู้ได้รับทุนจะได้ระหว่าง 1600.00-2000.00 บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายทั้งหมดในโครงการวิจัยส่วนใหญ่แต่ละโครงการ ผลการวิจัยจึงมีลักษณะที่แตกต่างไปตามศักยภาพของนิสิตแต่ละคนทั้งในด้านความสามารถในการดำเนินการวิจัย และงบประมาณที่ใช้ในการวิจัย ดังนั้นจึงเห็นสมควรอย่างยิ่งที่จะได้มีการวางแผนร่วมกันระหว่างอาจารย์กับนิสิต ตลอดจนบัณฑิตวิทยาลัยและหรือองค์กร สถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยหรือผู้ที่ จะใช้งานวิจัย กำหนดแนวนโยบายการวิจัยและจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้ผลงานวิจัยในด้านนิติศาสตร์พัฒนาการมีลักษณะต่อเนื่องและนิสิตสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างเหมาะสม

2. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการส่วนใหญ่ใช้แบบสอบถามและใช้กลุ่มประชากรที่เป็นประชาชนทั่วไปซึ่งได้แก่เกษตรกรและชาวชนบทเป็นส่วนมาก และมักสอบถามเกี่ยวกับเรื่องทัศนคติด้วยเสมอ ลักษณะการใช้แบบสอบถามโดยเฉพาะกับเกษตรกรและ/หรือชาวชนบทนี้อาจทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลไม่ตรงกับข้อเท็จจริงได้ การวิจัยจึงควรเปลี่ยนวิธีการใหม่โดยอาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเช่น อาศัยข้อมูลจากเอกสาร จากการสังเกต จากการสัมภาษณ์หรือจากข้อมูลคอมพิวเตอร์ของสถาบันเพิ่มขึ้น และพึงตระหนักด้วยว่า ตามหลักทางสังคมศาสตร์แล้ว การวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude) ของมนุษย์ มักจะมีผลน้อยใช้ประโยชน์ได้ไม่มากนัก เพราะมักมีช่องว่างระหว่างทัศนคติกับการปฏิบัติอยู่ด้วย บางครั้งสำรวจทัศนคติออกมาสวยงามแต่พอถึงคราวปฏิบัติจริง ๆ กลับเป็นแบบหนึ่งก็มี ทั้งยังเป็นการศึกษาที่ยากและสลับซับซ้อนอีกด้วย และแบบสอบถามที่ใช้กันมากเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) ซึ่งบางครั้งให้ตอบหายไปเช่นให้ตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย บางครั้งให้ตอบละเอียดเกินไปข้อเสนอแนะในส่วนนี้คือ ถ้าจะใช้แบบสอบถามให้ปรับปรุงคุณภาพของแบบสอบถามให้ดีขึ้นกว่าเท่าที่ปรากฏอยู่ ควรเพิ่มการเรียนการสอนด้านจิตวิทยาสังคมหรือ

จิตวิทยาการสื่อสารเพื่อศึกษาเรื่องทัศนคติและการวัดได้โดยตรงด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

3. วิทยานิพนธ์มหบัณฑิตสาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการที่มีเนื้อหาในลักษณะด้านวัฒนธรรมมีอยู่น้อยมากน่าจะเพิ่มปริมาณให้มากขึ้น เพราะหน้าที่ของการสื่อสารที่สำคัญที่สุดต่อสังคมอีก 3 ประการ ก็คือการตรวจตราสภาพแวดล้อมทางสังคม (Surveillance) การประสานส่วนต่าง ๆ ในสังคมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม (Correlation) และการถ่ายทอดมรดกทางสังคมหรือวัฒนธรรมนั่นเอง (Cultural transmission) ซึ่งยังไม่มีผู้ศึกษามากนัก หลักสูตรนิเทศศาสตร์พัฒนาการจึงควรเพิ่มเนื้อหาในด้านนี้เพื่อให้สามารถศึกษาค้นคว้าต่อไปได้

4. จากการศึกษาข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์มหบัณฑิตสาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการพบว่าส่วนภาษาที่ใช้และความละเอียดชัดเจน ยังมีข้อบกพร่อง ดังนี้ (1) ผู้เสนอผลการวิจัยควรเสนอผลการวิจัยด้วยภาษาที่ง่าย สั้น กระชับ และชัดเจน เขียนให้ละเอียดเฉพาะเรื่องที่ได้หาจริง พยายามเสนอผลการวิเคราะห์ให้เป็นเหตุเป็นผลรับกัน และให้ผู้อ่านเข้าใจแนวทางของการวิจัยและข้อค้นพบโดยง่าย (2) ในส่วนของทฤษฎีการคัดลอกแนวคิดหรือทฤษฎีที่มีได้เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์โดยตรงกับการหาวิจัยแสดงให้เห็นถึงความไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ในทฤษฎีและการเลือกใช้ทฤษฎีที่เหมาะสมกับเรื่องที่ศึกษาขอเสนอแนะคืออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรจะได้พิถีพิถันกับเรื่องนี้เพิ่มขึ้นกว่าที่ผ่านมา แทนที่จะเห็นเป็นเรื่องที่สำคัญน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ (3) การเขียนทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 ของวิทยานิพนธ์ทุกเล่มไม่มีการระบุวัตถุประสงค์ว่าจะนำส่วนใดมาใช้ในส่วนต่าง ๆ ของการวิจัยที่หาอย่างไร คำแปรไต่บ้างในงานวิจัยที่ผ่านมาที่จะเลือกมาศึกษาและด้วยเหตุผลใดและแทบไม่มีการนำมาใช้ในการอภิปรายผลหรือสัมมนาอ้างอิงการวิจัยในลักษณะของการวิเคราะห์ (analytical review) ทฤษฎีหรืองานวิจัยที่หยิบยกขึ้นมา เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการหาวิทยานิพนธ์ของคนเลย ตลอดจนไม่ปรากฏมีบทสรุปในส่วนของบทที่ 2 นี้ด้วย ข้อเสนอแนะในส่วนนี้คือ (ก) ให้มีการระบุวัตถุประสงค์ของการนำทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาว่าเพื่อนำมาใช้ในส่วนใดของวิทยานิพนธ์บ้างและใช้อย่างไร (ข) แสดงการวิเคราะห์สรุปถึงสิ่งที่นำมาเสนอไว้บทที่ 2 ในแต่ละส่วนเพื่อเป็นหลักฐานสนับสนุนการวิจัยอย่างชัดเจน

5. คุณภาพของวิทยานิพนธ์สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการว่ามีคุณภาพดีเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งควรพิจารณาอย่างยั้งว่าเกณฑ์ (criteria) ในการพิจารณาคุณภาพของวิทยานิพนธ์นี้ใช้เกณฑ์ใดและเป็นเกณฑ์ที่มีมาตรฐานในการวัดผลหรือไม่และเป็นเกณฑ์เดียวกันหรือไม่ เพราะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในแต่ละฉบับมิได้เป็นกรรมการชุดเดียวกันเสมอไป ทั้งนี้ทั้งตระหนักด้วยว่างานวิจัยในประเทศกำลังพัฒนามักเป็นงานวิจัยที่ค้อยคุณภาพ ในเชิงการวิจัยและในเชิงสังคมศาสตร์ เพราะรับแนวคิด แบบจำลอง และวิธีการในการวิจัยมาจากตะวันตก ซึ่งไม่มีความเหมาะสมกับปัญหาด้านการพัฒนาและสถานการณ์ของประเทศตน ข้อเสนอแนะในส่วนนี้คือสมควรที่จะได้มีการสร้างเกณฑ์การประเมินคุณภาพวิทยานิพนธ์เพื่อที่คณะกรรมการ แม้จะต่างชุดกันสามารถใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันและเพื่อขจัดภาวะอัตวิสัย (Subjectivity) ของการ

ประเมินลงได้บ้าง ซึ่งสมาคมการวิจัยทางการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (The American Educational Research Association) ได้จัดตั้งคณะกรรมการประเมินผลงานวิจัยเพื่อพิจารณาประเมินคุณภาพงานวิจัยที่พิมพ์ในวารสารต่าง ๆ และวิเคราะห์ข้อบกพร่องที่สำคัญของงานวิจัยเหล่านั้น โดยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินผลไว้ดังนี้

ส่วนที่ 1 พิจารณาที่ความชัดเจนของความสำเร็จของปัญหาหรือหัวข้อเรื่อง สมมติฐาน ข้อตกลงเบื้องต้น ขอบเขตของการศึกษา คำจำกัดความของข้อความที่สำคัญ การอธิบายถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 พิจารณาระเบียบวิธีดังนี้ อธิบายวิธีดำเนินการวิจัยชัดเจน แบบการวิจัย ไม่มีข้อบกพร่องที่ร้ายแรง อธิบายถึงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ความเหมาะสมและความถูกต้องของวิธีสุ่มตัวอย่าง วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีวิจัย สถิติและวิธีวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งความตรงและความเที่ยงของเครื่องมือและหลักฐานที่รวบรวม

ส่วนที่ 3 พิจารณาการรายงานผลดังนี้ แสดงผลของการวิเคราะห์ข้อมูล ชัดเจน อภิปรายสรุปผลอย่างชัดเจน มีหลักฐานสนับสนุนผลสรุปและข้อเสนอแนะ ผลสรุปเป็นตัวแทนของประชากรได้และช่วยในการแก้ปัญหาหรือข้อสงสัย เขียนรายงานชัดเจน การรายงานแสดงถึงเหตุผล ความเป็นกลางไม่ลำเอียง

การประเมินผลในแต่ละรายการได้แบ่งมาตราส่วนการให้คะแนนออกเป็น

5 ระดับคือ

5	ดีมาก	เป็นแบบที่ปฏิบัติได้ดี
4	ดี	มีข้อบกพร่องเล็กน้อย
3	ปานกลาง	ไม่ดี ไม่เลว
2	เลว	มีข้อบกพร่องร้ายแรง
1	ไม่สมบูรณ์	เป็นตัวอย่างที่เลว

จากภาคผนวก จ จะเห็นได้ว่าวิทยานิพนธ์ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์-พัฒนาการที่ได้รับการประเมินว่ามีคุณภาพดีมากนั้น เกณฑ์ส่วนใหญ่จะพิจารณาที่นวภาพ (originality) และพิจารณาที่สถิติขั้นสูงหรือสถิติที่มีความเหมาะสมเป็นหลัก ซึ่งนวภาพนั้นไม่น่าจะเป็นสิ่งสำคัญประการแรก เช่นเดียวกับสถิติ ทั้งนี้เพราะงานวิจัยที่นวภาพอาจมิใช่งานวิจัยที่มีความถูกต้องครบถ้วนตามระเบียบวิธีวิจัยเสมอไป ส่วนสถิตินั้นเป็นเพียงเครื่องมือหรือเทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น เกณฑ์การพิจารณาจึงควรพิจารณาภาพรวมของงานวิจัยโดยมีเกณฑ์ 5 ประการที่ใคร่เสนอไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้คือ

1. ความชัดเจนของปัญหา และขอบเขตของการศึกษา ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. อธิบายถึงระเบียบวิธีดำเนินการวิจัยชัดเจนและแบบการวิจัยไม่มี
ข้อบกพร่อง
3. ความเหมาะสมและความถูกต้องของการสังเกตอย่างที่สามารถเป็น
ตัวแทนของประชากรที่ศึกษาได้หรือไม่ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลถูกต้องเหมาะสม
4. ความตรงและความเที่ยงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. ผลสรุปของการวิจัยเป็นตัวแทนของประชากรได้ (generalization)
และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือข้อสงสัยได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิเคราะห์งานวิจัยในอนาคต

1. จากการศึกษาครั้งหนึ่งว่ามีนิตินมากถึงร้อยละ 95.02 ที่ไม่สามารถหาวิทยานิพนธ์
ให้เสร็จทันเวลาใน 1 ภาคการศึกษาได้ จึงควรมีการศึกษาถึงสาเหตุที่นิตินไม่สามารถหา
วิทยานิพนธ์ เสร็จทันเวลาใน 1 ภาคการศึกษาได้
2. ควรมีการศึกษาหรือติดตามผลการนำผลการวิจัยในสาขานิติศาสตร์พัฒนาการ
ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนางาน โครงการ หรือองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
3. ควรมีการศึกษางานวิจัยสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการในลักษณะของ
การสังเคราะห์งานวิจัยในเชิงปริมาณโดยใช้วิธีเมตา (A Meta Analysis) ทั้งนี้ทั้งนี้
ไว้ด้วยว่า การสังเคราะห์เชิงปริมาณเกี่ยวข้องกับสถิติและวัดผลเป็นอย่างมาก ถ้านักสังเคราะห์
เชิงปริมาณไม่รู้สถิติและวัดผลก็ไม่สามารถทำการสังเคราะห์เชิงปริมาณออกมาได้ เพราะการรู้
สถิติและวัดผลจะช่วยให้สามารถตรวจสอบความเชื่อถือได้ของผลวิจัยแต่ละเรื่อง แล้วหาค่าดัชนี
หรือสูตรวิเคราะห์ผลวิจัยนั้น จากนั้นจึงนำผลวิเคราะห์มาสังเคราะห์อีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ได้ความรู้
ใหม่จากงานวิจัยทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกันและวิธีการวิเคราะห์แบบ Meta-Analysis นั้นถ้าจะให้
เกิดประโยชน์ต่อข้อค้นพบที่ได้ ต้องพิจารณาเลือกงานวิจัยที่สามารถวัดรวมผสมผสานกันได้
การระมัดระวังเกี่ยวกับจุดบกพร่องและข้อวิจารณ์สำหรับวิธีการดังกล่าว
4. งานวิจัยทางนิติศาสตร์ที่ต้องการสำหรับประเทศกำลังพัฒนาคือการวิจัยเชิง
นโยบายที่สำคัญหรือวิจัยเพื่อแก้ปัญหาที่สำคัญ โดยเน้นด้านสังคมวิทยา (sociological
perspective) และควรเป็นเรื่องบทบาทของสื่อและธรรมชาติของกระบวนการสื่อสาร
5. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงแนวโน้มหรือการวิจัยเชิงอนาคต (Future Research
หรือ Future Studies) หรือการวิจัยเชิงพัฒนาการเพราะข้อมูลที่ได้จะมีประโยชน์ต่อการ
วางแผน การกำหนดนโยบายการตัดสินใจ ตลอดจนยุทธวิธีและกลวิธีที่จะนำไปสู่การสร้างอนาคต
ที่พึงประสงค์ ซึ่งเท่าที่ปรากฏยังไม่มีผลงานวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาในด้านนี้เลย
6. ควรมีการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา (Follow-up Study) เพื่อตรวจ-
สอบผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ ทางด้านการประกอบอาชีพ การใช้

ความรู้ความสามารถที่เรียนมา ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานความสามารถในการดำเนินงานวิจัยด้วยตนเองตามนโยบายของมหาวิทยาลัย และเพื่อค้นหาถึงข้อบกพร่องและข้อควรปรับปรุงในการผลิตบัณฑิตและประกอบกาปรับปรุงหลักสูตรสาขาวิชานี้ ศึกษาศาสตร์พัฒนาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7. ความมีการศึกษาพิจารณาขอบเขตของการเรียนการสอนในสาขาวิชานี้ ศึกษาศาสตร์พัฒนาการ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในด้านนี้อย่างตรงจุด และตรงกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนในหลักสูตรนี้ ศึกษาศาสตร์พัฒนาการต่อไป

8. เนื่องจากได้มีการสอนนิเทศศาสตร์พัฒนาการในระดับปริญญาโทมาตั้งแต่อดีตอีกหลายประเทศ อาทิเช่น สาธารณรัฐฟิลิปปินส์และสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ดังนั้น ควรจะได้มีการศึกษาวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ในหลักสูตรดังกล่าวของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศด้วย โดยอาจวิจัยเปรียบเทียบกับวิทยานิพนธ์สาขาวิชานี้ ศึกษาศาสตร์พัฒนาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อพิจารณาความแตกต่างกันในเชิงคุณภาพและความก้าวหน้าในเชิงวิชาการเพื่อจะได้ติดตาม ให้นักการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิชาการของประเทศอื่น ๆ

9. การวิจัยในสาขาวิชานี้ ศึกษาศาสตร์พัฒนาการยังมีลักษณะย้ายอยู่กับที่กล่าวคือยังคงมีลักษณะการศึกษาส่วนใหญ่ที่เน้นศึกษาลักษณะและพฤติกรรมของผู้รับสารที่เป็นพวกหัวเก่า (traditionalists) หรือเกษตรกร เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางการสื่อสาร และสารสนเทศ เช่นความรู้ทางวิชาการ ความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมแสวงหาข่าวสาร นอกจากนี้ยังเป็นการศึกษาวิจัยที่มุ่งศึกษาผลของการสื่อสารในด้านกาเปลี่ยนแปลง ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสารตามที่โรเจอร์ (Rogers, 1969) ได้เสนอไว้โดยอยู่ในสภาวะการย้ายหรือยืนยันผลข้อค้นพบตามแนวคิดที่โรเจอร์ได้เสนอไว้เกือบประมาณ 20 ปี มาแล้ว ซึ่งจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ในครั้งนี้พบว่ายังมีลักษณะที่ไม่กว้างขวางลึกซึ้งครอบคลุมองค์ความรู้ (Body of knowledge) อันยังมีในสาขาวิชานี้ ศึกษาศาสตร์พัฒนาการซึ่งมีความเป็นสหสาขาวิชา ข้อเสนอแนะในที่นี้คือ (1) ศึกษาผลของการสื่อสารที่มีต่อองค์กรโดยไม่ศึกษาเน้นเฉพาะผลของการสื่อสารต่อบุคคลในด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมอีกต่อไป เพราะข้อสรุปในด้านนี้มีปริมาณและข้อความรู้ที่ยืนยันหรือซ้ำซ้อนกันเพียงพอแล้ว (2) ควรศึกษาปัญหาการสื่อสารในประเทศไทย ตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาการสื่อสารในประเทศไทย (3) ควรศึกษาในลักษณะของการวิจัยเชิงประจักษ์โดยมุ่งผลิตสื่อเพื่อการพัฒนา รวมทั้งสร้างแบบจำลองหรือทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการพัฒนาขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและลักษณะของสังคมไทย เพื่อหลีกเลี่ยงการลอกเลียนทฤษฎีหรือแบบจำลองของต่างประเทศมาใช้ในการแก้ปัญหาของประเทศได้อย่างเหมาะสมและประหยัด รวมทั้งเพื่อสามารถนำผลการวิจัยมากำหนดแผนการประชาสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาให้สอดคล้องตามนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การเรียนการสอนในสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการในอนาคตควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น และมีการศึกษาในลักษณะของการอภิปราย และการสัมมนา มากกว่าการเรียนการสอนในรูปแบบการบรรยายเป็นหลัก เช่นที่ผ่านมา เพราะจะเป็นรูปแบบการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด ใช้วิจารณญาณในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อพิจารณาแก้ปัญหาาร่วมกัน กล้าแสดงออกและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แทนที่จะเป็นผู้รับ (passive receiver) ฝ่ายเดียวโดยส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจารย์ผู้สอนพึงปรับตัวให้มีใจกว้างยอมรับเหตุผลของนิสิต และมีการวางแผนรวมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียนการสอน แต่ละรายวิชา ให้ชัดเจนเสียก่อนที่จะดำเนินการสอน โดยมีการเตรียมการสอนในแต่ละครั้งมาอย่างคืดตลอดจนควมมีความพร้อมและความรับผิดชอบในเชิงวิชาการในวิชาที่รับผิดชอบสอนอยู่เพิ่มขึ้นด้วย และควมพยายามสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการผลิตมหาบัณฑิตในสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ

2. จากข้อค้นพบที่ว่านิสิตมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่รับราชการอื่น ๆ ที่มีใช้ใน 4 กระทรวงหลัก (ยกเว้นกระทรวงศึกษาธิการ) ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ชนบทน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 3.06 เท่านั้น สมควรให้มีการพิจารณาคัดเลือกผู้สมัครในกลุ่มนี้ เข้าศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการที่มุ่งเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานด้านกาพัฒนา ได้ศึกษาในระดับมหาบัณฑิตและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้โดยตรงในงานพัฒนา

3. ควมมีการศึกษาวิจัยถึงเหตุผลและความจำเป็นในการสร้างหลักสูตร แผน ข. ของสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ เพื่อสามารถปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

4. ควมมีการประเมินหลักสูตรสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการเพื่อพิจารณาผล (outcome) จากการลงทุนและคุณภาพของการเรียนการสอนที่ผ่านมา โดยพิจารณาการค้มนุของ รัฐและการลงทุนของนิสิตเพื่อการศึกษาในสาขาวิชานี้ด้วย

5. ควมมีการศึกษาถึงแนวโน้มการเรียนการสอนและการวิจัยในสาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการในทศวรรษหน้า เพื่อสามารถปรับปรุงการเรียนการสอนและคุณภาพของบุคลากรทางวิชาการให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

6. การประเมินผลคุณภาพวิทยานิพนธ์ในปัจจุบันมี 5 ระดับ ดีมาก ดี ผ่าน และตก จากการศึกษาพบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่มีคุณภาพดี และมีเพียง 1 เล่ม ในภาคปลายปีการศึกษา 2528 ที่ได้รับการประเมินให้ตก ข้อเสนอแนะในที่นี้คือควมมีการปรับปรุงการพิจารณาคุณภาพวิทยานิพนธ์เสียใหม่ให้มีเพียง ผ่าน และไม่ผ่าน โดยใช้เกณฑ์กลางที่เสนอ (หน้า 171-172) สำหรับวิทยานิพนธ์เล่มใดที่มีคุณภาพดีเกินจริง ๆ ก็ให้ระบุชี้แจงไว้ และผู้ทำวิทยานิพนธ์สามารถเสนอผลงานวิจัยเข้ารับการพิจารณา เงินรางวัลผลงานวิจัยดีเด่นมหาวิทยาลัยจัดสรรไว้ให้อยู่แล้ว